

Лише той Учитель, хто живе так, як навчає

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції з міжнародною участю, присвяченої Всесвітньому дню філософії

Полтава, 17 листопада 2022 р.

Полтавська академія неперервної освіти ім. М. В. Остроградського

ЛИШЕ ТОЙ УЧИТЕЛЬ, ХТО ЖИВЕ ТАК, ЯК НАВЧАЄ

Матеріали

Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції з
міжнародною участю, присвяченої Всесвітньому дню філософії
(Полтава, 17 листопада 2022 р.)

Полтава 2023

*Рекомендовано до друку вченою радою Полтавської академії неперервної освіти
ім. М. В. Остроградського (протокол № 1 від 27.02.2023 р.)*

Рецензенти:

Олексій Нестуля, доктор історичних наук, професор, ректор ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Володимир Мокляк, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної педагогіки та андрагогіки, доцент Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Сергій Шейко, кандидат філософських наук, доцент, професор кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін Полтавського державного аграрного університету

Л 67 Лише той Учитель, хто живе так, як навчає: матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції з міжнародною участю, присвяченої Всесвітньому дню філософії (Полтава, 17 листоп. 2022 р.) / уклад. : Л. Литвинюк, М. Чиркова, Полтавська академія неперервної освіти ім. М. В. Остроградського. Полтава : ПАНУ, 2023. 298 с. URL : <http://pano.pl.ua/nml/elektronni-vydannia-poippo>

У матеріалах Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції з міжнародною участю «Лише той Учитель, хто живе так, як навчає», присвяченої Всесвітньому дню філософії (17 листопада 2022 р.), розглянуто актуальні проблеми філософії освіти, подано результати досліджень філософських і педагогічних ідей Григорія Сковороди, наукових засад компетентнісного підходу в освіті. У ракурсі воєнного лихоліття переосмислюється явище національної ідентичності, проаналізовано інструменти для її формування, узагальнено досвід використання інноваційних практик музейної педагогіки в освітній діяльності. Низку матеріалів присвячено особливостям запровадження біографічного методу та психологічних практик у навчанні.

У збірнику обґрунтовано важливість системного відзначення Всесвітнього дня філософії для залучення освітян до філософування як методологічного інструменту розвитку компетентності та громадянської свідомості педагогів.

Видання адресоване філософам, історикам, педагогам, краєзнавцям, спеціалістам архівів, бібліотек, музеїв, здобувачам освіти різного рівня, а також усім зацікавленим читачам.

Автори статей відповідають за правильність і достовірність викладеного матеріалу, цитування джерел, бібліографічних посилань, дотримання принципів академічної доброчесності. Думки авторів можуть не збігатися з позицією укладачів.

УДК [929:[1+37+82](477)(062.552)«1722/1794»Г. Сковорода.

© Автори статей, 2023

ЗМІСТ

<i>Людмила Литвинюк</i> Всесвітній день філософії у системі неперервної педагогічної освіти	6
РОЗДІЛ 1. НА ШЛЯХУ «ДОБРОГО ГЛУЗДУ» ТА «ВІРНОЇ ПРАКТИКИ»: ОСВІТНЯ МУДРІСТЬ	
Г. СКОВОРОДИ І СУЧАСНІСТЬ	15
<i>Олександр Тягло</i> Конструктивна роль помилок в освіті	16
<i>Петро Кравченко</i> Філософія особистісної свободи Григорія Сковороди в контексті розбудови відкритого суспільства в Україні	18
<i>Віктор Чернишов</i> Філософія Григорія Сковороди і епікурейська традиція	24
<i>Валентина Новосьолова</i> Педагогічна антропологія Григорія Сковороди як засіб формування стійких морально-етичних цінностей здобувачів освіти	28
<i>Богдан Будзан</i> Як знайти шлях до себе?	30
<i>Ганна Ярміш</i> Не кожного мати народила до школи	42
<i>Ольга Крутенко</i> Григорій Сковорода: педагогіка, спрямована в майбутнє	46
<i>Володимир Моргун</i> Спадщина демократичної та трудової освіти Григорія Сковороди та Антона Макаренка як запорука перемоги України у війні	49
<i>Жанна Кундій</i> Значення творчої спадщини Григорія Сковороди для розвитку наукового потенціалу учасників навчального процесу у закладах фахової передвищої освіти	55
<i>Володимир Путятін</i> Образ Г. Сковороди в образотворчому мистецтві харків'ян	58
<i>Євгенія Стороха</i> Художня інтерпретація образів Г. Сковороди та І. Котляревського у повісті Т. Г. Шевченка «Близнята»	68
<i>Ганна Дідусенко</i> Образ філософа Григорія Сковороди у творчому доробку (за фондами Полтавської ОУНБ ім. І. П. Котляревського)	72
<i>Тетяна Кісельова</i> Точки дотику гуманізму Г. С. Сковороди та трансгуманізму	77
<i>Тетяна Куренкова</i> Філософські, соціологічні та психологічні основи педагогічної концепції Григорія Сковороди та її місце в історичному розвитку педагогічної науки	79
РОЗДІЛ 2. УКРАЇНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ І СУЧАСНІ АКТУАЛІТЕТИ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ	84
<i>Михайло Бойченко</i> Філософія тожсамості: вчитися бути українцем	85
<i>Василь Купрійчук</i> Утвердження національної ідентичності в умовах сучасних викликів	87
<i>Юрій Шилов</i> Українська ідентичність: від філософії Г. Сковороди до ноосферизму В. Вернадського	92
<i>Оксана Литвинчук</i> Мовні виміри ідентичності	100
<i>Тамара Куцаєва</i> Музейний урок до річниці від дня народження А. Кримського	103
<i>Тамара Яковенко</i> Актуальні форми музейної діяльності (з досвіду роботи кімнати-музею «Іван Нечуй-Левицький на Богуславщині»)	108
<i>Марина Голубнича</i> Використання інноваційних методів у діяльності Полтавського літературно-меморального музею І. Котляревського	114
<i>Оксана Кукленко</i> Козацька педагогіка – важливий гуманістичний інструментарій національної ідентифікації в освітній системі сьогодення	118
<i>Людмила Корінько</i> Роль шкільних музеїв та краєзнавчо-пошукової роботи в сучасній освітній діяльності	122

перемоги у міжнародних учнівських олімпіадах. Команди учнів України щорічно беруть участь в інтелектуальних змаганнях, у міжнародних учнівських олімпіадах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бащенко С.В., Федорова Д.М., Юхно Н.В. Крок до успіху: психологічний супровід обдарованих дітей. Х.: Ранок, 2016. 192 с. (Серія «Бібліотека шкільного психолога»).
2. Буряк С. Обдаровані діти // Здібності. Обдарованості. Таланти. Бібліотека «Шкільний світ». К.:2009. С. 5.
3. Булах І.С. Психологічні основи особистісного зростання підлітків : дис. д-ра. пед. наук : 19.00.07. Київ, 2004. 581 с.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед наук України; головний ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
5. Ефективні технології розвитку та відновлення стресостійкості та життєстійкості у дітей та дорослих: метод. посіб. для практичних психологів, соціальних педагогів / укл. Д. Д. Романовська, М. Г. Яшук. Чернівці, 2018. 180 с.
6. Нечаєва О. Умови розвитку потенційно обдарованих школярів. Навчання і виховання обдарованої дитини. Теорія та практика: зб. наук. праць. Київ: Інститут обдарованої дитини АПН України, 2009. Вип. 2. 276 с.
7. Романовська Д.Д., Шпортій Т.Г. Психологічний супровід підготовки учнівських команд до предметних олімпіад: метод. посіб. Чернівці, «Технодрук», 2006. 36 с.
8. Шевчишина О.В. Психолого-педагогічний супровід обдарованої дитини у загальноосвітньому навчальному закладі: наук.-метод. посіб. Хмельницький : ОППО, 2016. 237 с.

Наталія Куценко,

директор Фахового медико-фармацевтичного коледжу
Полтавського державного медичного університету
(Полтава)

natalya.kutsenko82@gmail.com

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальними в умовах військової агресії в Україні стають зміни в нашому суспільстві, які потрібно підтримувати вдосконаленням професійної підготовки студентів у закладі фахової передвищої освіти. Дослідження багатьох вітчизняних вчених засвідчують актуальність професійного розвитку здобувача освіти (І. Бузажи [2], Л. Вонсович [9], Ю. Ївженко [1], А. Каленський [15], С. Кубицький [15], Л. Лебедик [2; 4–7; 10; 16], С. Максименко [3], Т. Пашенко [15], Л. Подоляк [8], В. Стрельников [9–13], Н. Терентьева [14], В. Юрченко [8] та ін.).

Однією з важливих проблем закладів фахової передвищої освіти є розвиток і впровадження моделей ефективності професійної підготовки студентів. Сучасна професійна фахова передвища освіта розпізнає два типи: 1) адаптація, основною метою якої підготувати випускника до вимог професії; 2) підвищення професійної кваліфікації, яка покращує ефективність професійної роботи, готуючи здобувачів освіти до прийняття обґрунтованих

рішень (С. Максименко [3]). Тепер пріоритетною є модель професійного розвитку здобувачів освіти, однак найчастіше у практиці роботи закладів фахової передвищої освіти реально втілюється адаптаційна модель (Л. Подоляк, В. Юрченко [8]).

За цих двох поданих типів цілі професійної підготовки значно відрізняються. Заклади фахової передвищої освіти, які реалізують підготовку професіоналів, повинні мати чітке уявлення про її мету. Ще К. Ушинський писав, що якщо педагог не знає мети, то він подібний до архітектора, який починає будівництво і не уявляє, що він буде – храм чи простий будинок.

Мета навчання і виховання у закладі фахової передвищої освіти визначаються на основі вимог суспільства, тому впродовж його розвитку постійно відбувається певна конкретизація, коригування мети, стратегії, завдань, змісту, технологій фахової передвищої освіти. Довгий час вважалося, що метою означеної освіти є засвоєння здобувачами освіти знань, формування в них професійних умінь і навичок. У сучасних умовах, поряд з високим рівнем інформованості здобувачів освіти, велика увага надається всебічному розвитку особистості майбутнього фахівця, адже набуває значення ініціативність, творчість, конкурентоспроможність на ринку праці. Випускник закладу фахової передвищої освіти має володіти загальнокультурними, спеціальними, професійними компетенціями, які визначені за кожним напрямом підготовки освітнім стандартом фахової передвищої освіти.

Компетентністю є інтегративна якість особистості, яка розуміється як вміння вирішувати поставлені професійні завдання на основі наявної мотивації, знань, досвіду, ціннісних орієнтацій. Особливої актуальності, у зв'язку з цим, набуває широке застосування сучасних технологій навчання, покликаних долучати здобувачів освіти до вирішення професійних завдань, розвивати у них уміння і навички організовувати самостійну власну навчальну роботу, сприяти формування таких професійних особистісних якостей, як активність, ініціативність, конкурентоспроможність.

Одним із завдань педагогіки і психології щодо закладів фахової передвищої освіти є розробка змісту навчання і виховання суб'єктів освітнього процесу. Постійно у кожній галузі науки відбувається оновлення інформації, а це веде до розширення й ускладнення змісту освіти. Тому виникає проблема належного структурування змісту навчального матеріалу, широкого використання комп'ютерних (інформаційних) технологій у сфері фахової передвищої освіти.

Цілим комплексом завдань закладів фахової передвищої освіти є розробка принципів, засобів, методів, форм організації навчання і виховання суб'єктів освітнього процесу. Вимагають науково обгрунтованих напрацювань такі питання: а) як вчити сучасну молодь; б) як повідомляти знання, щоб вони були зрозумілі, цікаві; в) як забезпечити розвивальний характер освітнього процесу.

Ефективність освітнього процесу багато в чому залежить від того, які стратегії застосовуються у його організації, а це пов'язано з подальшою розробкою принципів професійної підготовки студентів у закладі фахової передвищої освіти. Нині вимагають уточнення і конкретизації принципи, на основі яких будується навчання у закладі фахової передвищої освіти (Л. Подоляк, В. Юрченко [8]).

До теперішнього часу досить актуальною залишається проблема розробки ефективних прийомів, методів, технологій навчання, що сприяють активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти, зокрема інтерактивних методів.

Окрім традиційних у закладах фахової передвищої освіти форм організації навчання (лекцій і практичних занять), вимагають розробки і впровадження в освітній процес інноваційні форми, що передбачають активізацію здобувачів освіти, включення у майбутню професійну діяльність (В. Стрельніков [11]). Набувають актуальності групові форми та індивідуалізоване навчання, здатне підготувати майбутніх фахівців до професійної діяльності та прийняття обміркованих професійних рішень. Спільне обговорення навчальних і виробничих завдань, включення в пізнавальний пошук алгоритмів їх вирішення має демонструватися ще у студентські роки. Професійна підготовка студентів у закладі фахової передвищої освіти показує переваги співпраці, формує якості, необхідні для командної роботи. Індивідуалізація навчання, у свою чергу, створює сприятливі умови для самореалізації кожного здобувача освіти.

Реалізація компетентнісного підходу у закладі фахової передвищої освіти передбачає широке використання в освітньому процесі активних та інтерактивних технологій і форм проведення занять.

Освітній процес неможливо організувати без спеціальних засобів навчання (навчальних посібників, підручників, наочного і роздаткового матеріалу, інтерактивних мультимедійних, комп'ютерних технологій тощо. Тому необхідна розробка вимог до посібників, презентацій, освітніх програм для професійної підготовки студентів у закладі фахової передвищої освіти.

Актуальною проблемою є моніторинг результативності професійної підготовки студентів у закладі фахової передвищої освіти. Необхідні різні технології оцінювання, критерії та показники, які характеризують успішність навчання (С. Максименко [3], В. Стрельніков [11]).

В освітньому процесі активно взаємодіють викладачі і здобувачі освіти, виникають проблеми міжособистісного характеру, зокрема пов'язані зі спілкуванням між викладачами і здобувачами освіти, здобувачів освіти один з одним, а також викладачів між собою (С. Максименко [3], В. Стрельніков [11]). Часом невміння будувати належні взаємини веде до конфліктів, непорозумінь, що негативно відбивається на освітньому процесі.

Серйозного наукового вивчення потребують проблеми виховання, розвитку, саморозвитку, самовиховання особистості здобувача освіти. Участь здобувачів освіти у виробленні в розробці своєї освітньої траєкторії вимагає свідомого, серйозного, сумлінного ставлення до власної професійної підготовки, позитивної мотивації, бажання брати активну участь у цій складній роботі (С. Максименко [3], В. Стрельніков [11]).

Центральною фігурою у закладі фахової передвищої освіти є викладач, від якого багато в чому залежить те, як здійснюється підготовка здобувачів освіти як майбутніх професіоналів. Тому важливо, щоб викладач закладу фахової передвищої освіти володів психолого-педагогічними знаннями, сучасними технологіями навчання, ефективно застосовував їх у своїй педагогічній діяльності, проявляв при цьому педагогічну творчість, постійно удосконалював власну педагогічну майстерність (С. Максименко [3], Л. Лебедик [5; 7], В. Стрельніков [13]).

Актуальними проблемами професійної підготовки студентів у закладі фахової передвищої освіти є проблеми формування мотивації викладача до педагогічної діяльності, складання і дотримання необхідних вимог до його особистості. Важливо, щоб у викладача закладу фахової передвищої освіти було бажання і вміння співпрацювати зі здобувачами освіти, починаючи з розробки його індивідуальної освітньої траєкторії і подальшої її реалізації,

щоб викладач усвідомлював важливість переходу від масових форм роботи зі здобувачами освіти до групових і індивідуальних (С. Максименко [3], Л. Лебедик [5; 7], В. Стрельніков [13]).

Психологічна підготовка викладачів закладів фахової передвищої освіти має допомогти вирішувати ряд практичних, дослідницьких та діагностично-корекційних завдань. Найважливішими її практичними завданнями є: а) розробка наукової, психологічної та методологічної бази для здійснення контролю; б) процес, зміст і умови інтелектуального розвитку здобувачів освіти, їх особистісний ріст і професійний розвиток; в) обґрунтування оптимальних форм, технологій навчання й окремих занять; г) діяльність здобувачів освіти і професійне спілкування, яке сприяє засвоєнню професійних функцій; д) розвиток спрямованості особистості; е) технології навчання здобувачів освіти, психологічне обґрунтування інноваційної дидактичної системи; є) проекти та освітні експерименти в закладі фахової передвищої освіти; ж) пошук ефективних шляхів (методів і засобів) професійної підготовки студентів у закладі фахової передвищої освіти; з) удосконалення рівня загальної культури здобувачів освіти і їхньої психологічної компетентності як передумови демократизації; к) гуманізація та гуманітаризація фахової передвищої освіти; л) психологічна допомога та підтримка кожному; м) дослідження моделей психологічного діалогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми формування ціннісно-моральних орієнтацій студентів як детермінанта освітньої діяльності закладів фахової передвищої освіти: Зб. матеріалів міжвузівської наук.-практ. конф. / за заг. ред. Ю. В. Ївженка. Київ : Четверта хвиля, 2020. 160 с.
2. Бузажи І.О., Лебедик Л.В. Формування особистісно-професійної культури майбутніх медиків в умовах медичного коледжу. *Збірник наукових статей магістрів. Факультет товарознавства, торгівлі та маркетингу. Факультет харчових технологій, готельно-ресторанного та туристичного бізнесу*: у 2 ч. Полтава : ПУЕТ, 2018. Ч. 2. С. 222–227.
3. Загальна психологія / За заг. ред. академіка С. Д. Максименка. Підручник. 2-ге вид., переробл. і доп. Вінниця : Нова Книга, 2004. 704 с.
4. Лебедик Л.В. Професійний розвиток майбутніх фахівців у сфері соціальної роботи засобами інформаційних технологій. *Проектування індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагога в контексті Концепції «Освіта впродовж життя»*: зб. тез доповідей наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Краматорськ, 10 груд. 2020 р. / відп. ред. Д. В. Малєєв. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2020. С. 42–45. URL : <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/conferences/issue/view/10.12.2020>.
5. Лебедик Л.В. Розвиток комунікативних навичок викладача: метод. рек. Полтава : ПУЕТ, 2015. 16 с.
6. Лебедик Л. Розвиток лідерства майбутніх менеджерів у технологіях кооперативного навчання. *Шлях освіти*. 2008. № 3. С. 22–25.
7. Лебедик Л. Розвиток професійної компетентності викладачів закладів вищої освіти. *Інноваційні технології розвитку особистісно-професійної компетентності педагогів в умовах післядипломної освіти*: зб. наук. ст. у 3-х ч. / За заг. ред. О. В. Зосименко, Г. Л. Єфремова. Суми, 2020. Ч. 1. С. 40–47.
8. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи: практикум: навч. посіб. К. : Каравела, 2008. 336 с.

9. Стрельніков Віктор, Вонсович Лідія. Застосування творчої спадщини Григорія Сковороди для розвитку наукового потенціалу здобувачів освіти у закладах вищої і фахової передвищої освіти. *Імідж сучасного педагога*. 2022. № 4 (205). С. 36–42. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-4\(205\)-36-42](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-4(205)-36-42)
10. Стрельніков В.Ю., Лебедик Л.В. Розвиток в особистості пізнавального і професійного інтересів під час вивчення педагогічних дисциплін. *Досягнення сучасної психологічної науки та практики* : Матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 26 берез. 2020 р.): тези доповідей / за заг. ред. проф. О. В. Бацилевої. Вінниця, 2020. С. 98–102.
11. Стрельніков В.Ю. Педагогічні основи забезпечення особистісного і професійного розвитку студентів засобами інноваційних технологій навчання. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2002. Кн. 1. 295 с.
12. Стрельніков В.Ю. Розвиток духовності студентської молоді засобами фізичної культури і спорту. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості*. Збірник статей за матеріалами VII Міжнар. наук.-практ. онлайн-конференції (Слов'янськ-Краматорськ, Україна, 18–19 березня 2020 р.); гол. ред. В. М. Пристинський. Слов'янськ, 2020. С. 94–101. URL : <http://www.slavdpu.dn.ua/index.php/nauk/conf>
13. Стрельніков В.Ю. Розвиток проєктувальної майстерності викладача закладу вищої освіти. *Актуальні проблеми освіти і науки: досвід та сучасні технології* : матеріали заочної Всеукр. наук.-практ. конф. / за заг. ред. Л. А. Мартинець. Вінниця : 2020. С. 114–118.
14. Сучасні проблеми підготовки та професійного удосконалення працівників сфери освіти : тези VII Міжнар. наук.-практ. конф. (23 квіт. 2021 р., м. Чернігів) ; упорядн. Н. О. Терентьева. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю.В., 2021. 106 с.
15. Фахова передвища освіта: сучасні виклики та перспективи розвитку : зб. матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22 квіт. 2021 р.) / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України /ред. кол. : Каленський А.А., Кубіцький С.О., Пащенко Т.М. та ін. Житомир : Полісся, 2021. 104 с.
16. Lebedyk L. V. Forms of Pedagogical Preparation of Higher School Teachers Within Master's Degree Studies. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio J. Paedagogia-Psychologia*. Lublin Polonia. Vol. XXXII, 1. 2019. P. 89–98.

Лідія Вонсович,
завідувачка навчально-методичної лабораторії, викладачка
фахового медико-фармацевтичного коледжу
Полтавського державного медичного університету
(Полтава)
vlp_zav@ukr.net

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

На основі вивчення творчої спадщини Григорія Сковороди доцільно сформулювати рекомендації, дотримання яких у закладі фахової передвищої освіти дає зростання ефективності навчання здобувача освіти, на що спрямовувалися наші попередні дослідження [5, с. 34–44; 12, с. 36–42; 14, с. 34–44]. Великий вплив на ефективне засвоєння